

WYBRANE UWARUNKOWANIA ROZWOJU POZAROLNICZEJ AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ LUDNOŚCI NA OBSZARACH WIEJSKICH

Paweł Chmieliński, Agnieszka Otłowska

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy
Instytut Badawczy

Streszczenie. Pobudzenie aktywności gospodarczej ludności przyczynia się do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, dzięki któremu polska wieś ma szansę stać się bardziej atrakcyjną jako miejsce życia i pracy. W artykule podjęto próbę przedstawienia stanu oraz wybranych uwarunkowań rozwoju nierolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, zwłaszcza po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Badania IERiGŻ-PIB wykazały, że blisko połowa odnotowanych podmiotów prowadziła działalność handlową, która wiąże się z relatywnie małym ryzykiem gospodarczym i nie jest związana z kierunkiem wykształcenia właściciela. Z kolei firmy produkcyjne stanowiły niespełną jedną dziesiątą wśród ankietowanych, ponieważ podjęcie tego rodzaju działalności wymaga zaangażowania znacznych środków finansowanych oraz specjalistycznej wiedzy osób zarządzających nimi. Niezwykle ważną rolę w aktywizacji wsi odgrywają samorządy lokalne, a szczególnie ich działalność w obszarze inwestycji i edukacji.

Słowa kluczowe: pozarolnicza działalność gospodarcza, rozwój obszarów wiejskich, Polska

WSTĘP

Zainteresowanie problematyką wiejskiej aktywności w zakresie podejmowania nierolniczej działalności gospodarczej spowodowane jest przede wszystkim poszukiwaniem możliwości poprawy sytuacji ekonomicznej mieszkańców wsi, łagodzenia skutków wiejskiego bezrobocia w jego jawnej i ukrytej formie, a także poprawy struktur rolniczych. Wspieranie pozarolniczej aktywności gospodarczej mieszkańców wsi stanowi ważny element Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) Unii Europejskiej, która odchodzi od wspierania produkcji rolniczej na rzecz aktywizacji gospodarczej obszarów wiejskich.

Adres do korespondencji – Corresponding author: Paweł Chmieliński, Agnieszka Otłowska, Zakład Polityki Społecznej i Regionalnej, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa,
e-mail: chmielinski@ierigz.waw.pl, otlowska@ierigz.waw.pl

W Polsce wielkość bezrobocia rejestrowanego na wsi w 2005 roku była szacowana na 1,1 mln osób. Równocześnie nadal utrzymuje się liczna populacja ludności zbędnej w gospodarstwie. Jej wielkość warunkuje skalę bezrobocia ukrytego w rolnictwie indywidualnym, którą można oszacować na około 500 tys. osób [Karwat-Woźniak, Chmieliński 2006]. Z uwagi na występującą nierównowagę na wiejskim rynku pracy oraz niewielkie oddziaływanie zatrudnienia w gospodarstwach rolnych na łagodzenie tego zjawiska rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej jest szansą dywersyfikacji źródeł dochodów i nowych miejsc pracy dla ludności wiejskiej.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej umożliwiło korzystanie z jej bogatego dorobku w zakresie polityki wspierania rozwoju obszarów wiejskich. Pojawiła się szansa czerpania z szerokiego instrumentarium tej polityki w postaci programów operacyjnych i dostępnych w ich ramach funduszy, ale powstały również nowe uwarunkowania kształtowania krajowej polityki strukturalnej. Programy wsparcia kierowane do mieszkańców terenów wiejskich w swej idei opierają się na aktywności ludności. Z jednej strony państwo określa obszar oddziaływania instrumentu polityki strukturalnej wyodrębniając grupę docelową, do której kierowana jest pomoc, z drugiej zaś środki trafiają wyłącznie do tych, którzy wykazują aktywność w kierunku pozyskania oferowanych funduszy. Ukazuje się tu kolejny wymiar przedsiębiorczości wiejskiej, którą można określić jako zdolność do wykorzystania środków wsparcia w ramach polityki strukturalnej państwa, w ramach której znaczną wagę przywiązuje się do zakładania i rozwoju nierolniczej działalności gospodarczej. Jest to przedsiębiorczość określona przez P. Druckera jako „umiejętność wykorzystania pojawiających się szans i okazji oraz elastycznego przystosowania się do zmieniających warunków” [Drucker 1992]. Jej nasilenie jest zależne nie tylko od cech poszczególnych ludzi, ale również od społeczności lokalnych, mentalności czy wzorców społecznych. To podejście wymaga uznania informacji jako zasobu i czynnika rozwoju przedsiębiorczości. Wykorzystanie istniejących szans zależy od poziomu wiedzy ludności wiejskiej na temat istniejących możliwości rozwoju działalności gospodarczej. Znaczący wpływ mają jednostki samorządu terytorialnego oraz instytucje informacyjno-doradcze działające na potrzeby mieszkańców. Oprócz bezpośrednich działań na rzecz rozwoju wiejskich przedsiębiorstw, samorządy gminne i powiatowe oddziałują dodatkowo poprzez inwestycje, wpływając na poziom infrastruktury technicznej będącej czynnikiem wzrostu gospodarki lokalnej, co przekłada się na liczbę firm działających na danym terenie. Państwo oprócz instrumentów polityki strukturalnej oddziałuje na rozwój przedsiębiorczości przez prowadzoną politykę fiskalną i regulacje administracyjno-prawne towarzyszące podejmowaniu nowej działalności gospodarczej.

W artykule zawarto wyniki badań przeprowadzonych w 2006 roku pod kierunkiem prof. dr hab. A. Sikorskiej w zadaniu badawczym „Rola nierolniczej działalności gospodarczej w kształtowaniu nowych struktur na obszarach wiejskich” w temacie VI Programu Wieloletniego Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego (IERiGŻ-PIB) „Zróżnicowanie regionalne w rozwoju rolnictwa oraz jego wpływ na problemy ekonomiczne i społeczne obszarów wiejskich”. Badana zbiorowość składała się z 76 wsi, tworzących ze względu na cechy społeczno-ekonomiczne reprezentację struktury obszarów wiejskich w skali kraju i stanowiących stałą próbę w panelowych badaniach terenowych prowadzonych cyklicznie w Zakładzie Polityki Społecznej i Regionalnej IERiGŻ-PIB.

Głównym celem badań było określenie skali rozpowszechnienia na obszarach wiejskich nierolniczej działalności gospodarczej, dokonanie charakterystyki osób, które ją prowadziły, jak również identyfikacja szans i zagrożeń oraz czynników oddziaływania na rozwój wiejskiej przedsiębiorczości w pierwszych latach po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

ROZPOWSZECHNIENIE NIEROLNICZEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ NA OBSZARACH WIEJSKICH

Jedną z charakterystycznych cech przemian społeczno-gospodarczych w Polsce jest rozwój małych i średnich firm prowadzących nierolniczą działalność gospodarczą. Obserwuje się jednak znaczne zróżnicowanie w zależności od rodzaju działalności, przy czym najdynamiczniej na obszarach wiejskich rozwijają się podmioty działające w sektorze związanym z handlem (tab. 1). Badanie wykazało, że spośród osób prowadzących te jednostki najczęściej zajmowało się sprzedażą butli z gazem. Ten rodzaj działalności nie wymaga wysokich nakładów finansowych oraz specjalnych powierzchni magazynowych, ponadto odpowiada na lokalne zapotrzebowanie, dlatego też jest tak popularny. Równie często osoby zajmujące się działalnością handlową prowadziły sklepy spożywczo-przemysłowe i sklepy wyłącznie z artykułami spożywczymi. Tego rodzaju przedsiębiorczości sprzyja możliwość wykorzystania na te cele posiadanych budynków. Znaczną część wyposażenia tych placówek stanowiły akcesoria dostarczane przez producentów i dystrybutorów towarów, więc również i w tych przypadkach koszty rozpoczęcia działalności nie były zbyt wysokie.

Mimo iż rozpowszechnienie działalności usługowej na wsi jest ograniczone przez niskie dochody ludności wiejskiej, i co się z tym wiąże, napotyka ono często na wysoką barierę popytową, to obok podmiotów o profilu handlowym najczęściej występującym kierunkiem pozarolniczej działalności gospodarczej było właśnie świadczenie różnego rodzaju usług bytowych. Najwięcej osób prowadziło prace o charakterze remontowo-budowlanym, transportowym, motoryzacyjnym (mechaniczne, blacharskie, wulkanizacyjne, montaż instalacji gazowych w samochodach) oraz gastronomiczno-hotelarskie (bary, restauracje, hotele, motele itp.). Są to powszechnie występujące jednostki na terenach wiejskich i stosunkowo najłatwiej było podjąć tego rodzaju samodzielną działalność gospodarczą, dlatego też ich udział w ogólnej strukturze był tak duży (łącznie ponad 50%).

Z punktu widzenia rozwoju obszarów wiejskich szczególnie istotna jest działalność produkcyjna. W wielu przypadkach jest ona źródłem powstawania nowych miejsc pracy oraz znacznie pobudza lokalną gospodarkę. Firmy produkcyjne występują jednak rzadziej niż handlowe i usługowe, ponieważ ten rodzaj działalności zazwyczaj wymaga większych nakładów finansowych (szczególnie związanych z technologią wytwarzania), specjalistycznej wiedzy, a ryzyko działania jest większe. Dlatego też wśród ogólnej liczby odnotowanych podmiotów gospodarczych tylko co dziesiąty zajmował się produkcją. Najwięcej spośród nich wytwarzało materiały budowlane, tj. ceramikę budowlaną (kostkę brukową, cegły), metalowe elementy montażowe (śruby, wkręty, zawiasy) oraz ogrodzenia, balustrady i bramy.

Wśród ankietowanych firm ponad 68% działało głównie na rynkach lokalnych (wieś, okoliczne wsie, gmina). Na terenie powiatu swoją działalność prowadziło jedynie nie-

Tabela 1. Struktura podmiotów według rodzaju prowadzonej działalności
 Table 1. Structure of existing entities according to type of activity

Typ/rodzaj działalności Type/sort of activity	Udział Share	
handlowa	gaz w butlach	11,1
	sklep spożywczo-przemysłowy	11,0
	sklep spożywczy	9,4
	sklep z artykułami do produkcji rolniczej	2,4
	stacja paliw	2,4
	materiały budowlane	1,9
	handel obwoźny	1,7
	samochody i części zamienne	1,4
	apteka	1,3
	pozostałe placówki handlowe	4,2
Razem działalność handlowa/Total of trade activity		46,8
usługowa	usługi remontowo-budowlane	6,7
	usługi transportowe	4,9
	usługi motoryzacyjne	4,5
	gastronomia i usługi hotelowe	3,4
	usługi stolarskie	2,7
	usługi ślusarsko-kowalskie	2,0
	obsługa imprez	1,9
	agroturystyka	1,6
	usługi kosmetyczno-fryzjerskie	1,6
	usługi medyczne	1,6
	usługi weterynaryjne	1,6
	biuro usług prawnych, księgowych	1,4
	usługi kamieniarskie	0,8
	usługi krawieckie	0,8
	pozostałe usługi	2,8
	Razem działalność usługowa/Total of service activity	
produkcyjna	produkcja materiałów budowlanych	2,7
	produkcja artykułów przemysłowych	1,7
	produkcja artykułów spożywczych	1,6
	produkcja mebli	1,4
	hodowla roślin ozdobnych	1,3
	produkcja obuwia i odzieży	0,8
Razem działalność produkcyjna/Total of manufacturing activity		9,5
Pozostała działalność*/Other entities*		5,4
Łącznie/Total		100,0

*Do grupy zaliczono takie firmy, które łączą co najmniej dwa kierunki działalności, bez wyraźnego wyodrębnienia głównego z nich.

*This group contains entities with at least two types of activities without domination of any of them.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie ankiety ZPSiR IERiGŻ-PIB 2006.

Source: ZPSiR IERiGŻ-PIB 2006 survey, own elaboration.

wiele ponad 13%, a na obszarze województwa tylko niecałe 7% podmiotów. Zasięgiem krajowym charakteryzowało się blisko 8% działających firm, a międzynarodowym tylko 4% podmiotów. Oceniając zasięg działania badanych podmiotów gospodarczych, należy stwierdzić, że jest on powiązany z rodzajem działalności. Firmy handlowe, których działalność skierowana jest prawie wyłącznie na zaspokajanie podstawowych potrzeb bytowych ludności wiejskiej, działają zazwyczaj na rynkach miejscowych. Z kolei popyt lokalny zarówno na usługi, jak i produkowane wyroby gotowe jest zbyt mały, aby działające w tych branżach podmioty mogły efektywnie prosperować tylko na rynku lokalnym. Zatem dla osiągnięcia zysku firmy usługowe nastawiają się na odbiorców z całego kraju. Prowadzenie podmiotów o profilu produkcyjnym wymaga także zaangażowania znacznych środków finansowych, jak i przygotowania zawodowego osób decydujących się na podjęcie tej formy działalności. W efekcie większość z relatywnie dużych zakładów prowadzi aktywność o zasięgu niejednokrotnie wykraczającym poza granice kraju.

Ważną informacją z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej jest wiek i wykształcenie osób wykazujących aktywność w zakładaniu i rozwijaniu firm. W wyniku przeprowadzonych badań zaobserwowano, że najczęściej w nierolnicze przedsięwzięcia gospodarcze angażowali się ludzie w wieku 36–55 lat (blisko 70% badanej populacji), a średni wiek osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą na terenach wiejskich wynosił prawie 44 lata. Z kolei na zakładanie firmy na obszarach wiejskich decydowały się na ogół osoby z wykształceniem średnim i policealnym oraz zasadniczym zawodowym (łącznie ponad 84% badanej populacji). Na uwagę zasługuje fakt, że wśród podejmujących działalność gospodarczą tylko 6% legitymowało się wykształceniem podstawowym. Sukces w prowadzeniu własnej firmy był zatem uwarunkowany w dużym stopniu przez posiadane kwalifikacje.

UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WIEJSKIEJ

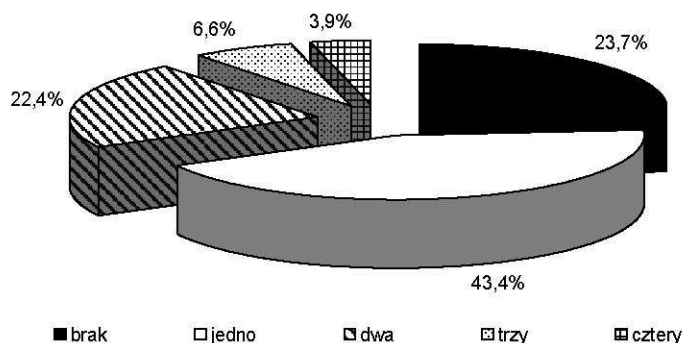
Rozwój infrastruktury technicznej jest jednym z podstawowych czynników wpływających na ożywienie gospodarcze wsi. Lokalne inwestycje w tym obszarze kształtują jakość przestrzeni gospodarczej i generują powstawanie nowych podmiotów gospodarczych na obszarach wiejskich. Przeprowadzone badania wykazały, że na terenie co piątej wsi realizowane były inwestycje, które w opinii mieszkańców mogą wywierać wpływ na inicjowanie działalności gospodarczej.

U mieszkańców badanych wsi dominowało przekonanie, że obok inwestycji w infrastrukturę społeczną i techniczną przedsiębiorczość stymulować mogą przede wszystkim zmiany prawne, z jednej strony ograniczające biurokratyczne procedury rejestracji nowych firm, a z drugiej zmniejszające obciążenia podatkowe, szczególnie dotyczące kosztów zatrudnienia pracowników. Oznacza to, że panująca wśród ogółu polskich przedsiębiorców opinia o nadmiernie wysokich kosztach prowadzenia działalności gospodarczej znajduje również potwierdzenie wśród badanej społeczności wiejskiej.

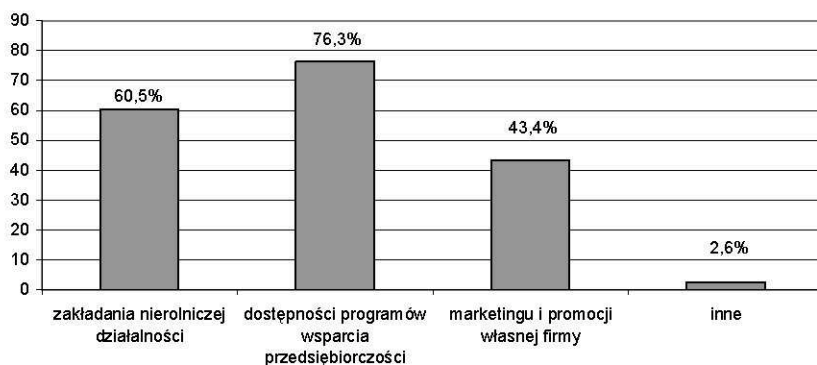
Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości przez samorządy lokalne, oprócz działań pośrednich w postaci inwestycji infrastrukturalnych, przejawia się także w działaniach bezpośrednich, ukierunkowanych na aktywizację społeczności do działań przedsiębiorczych poprzez edukację podnoszącą kwalifikacje oraz poziom wiedzy ludności na tere-

nach wiejskich. Podstawowym instrumentem w tym obszarze, jakim dysponują władze lokalne, są szkolenia kierowane do ludności wiejskiej. Dlatego kolejnym czynnikiem mającym wpływ na rozwój przedsiębiorczości wiejskiej jest oferta szkoleniowo-doradcza samorządów lokalnych, odpowiednio dobrana do potrzeb i zainteresowań mieszkańców.

Przeprowadzone badanie dowodzi, że część samorządów gminnych podejmuje działania w tym zakresie. W latach 2000–2006 w 76% badanych wsi odbyło się co najmniej jedno szkolenie organizowane przez instytucję informacyjno-doradczą działającą na terenie gminy bądź powiatu. W większości były to szkolenia kończące się na jednym spotkaniu, tylko w jednej trzeciej z nich odbyło się dwa czy też więcej spotkań (rys. 1).

Rys. 1. Odsetek wsi, w których występowały szkolenia oraz ich częstotliwość w latach 2000–2006
 Fig. 1. Share of villages where training courses were organized and its incidence in 2000–2006
 Źródło: Obliczenia własne na podstawie ankiety ZPSiR IERiGŻ-PIB 2006.
 Source: ZPSiR IERiGŻ-PIB 2006 survey, own elaboration.

Rys. 2. Zapotrzebowanie na szkolenia z zakresu przedsiębiorczości (% wskazań wśród badanych wsi, można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź)
 Fig. 2. Demand for entrepreneurship training courses (percent of indication in villages, more than one answer could be chosen)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie ankiety ZPSiR IERiGŻ-PIB 2006.
 Source: ZPSiR IERiGŻ-PIB 2006 survey, own elaboration.

Badanie wykazało, że przeprowadzone kursy obejmowały tematyką głównie zagadnienia związane z efektywnością produkcji rolniczej, nowymi regulacjami weterynaryjno-sanitarnymi obowiązującymi po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej oraz dotyczyły praktycznych wskazówek w pozyskiwaniu środków oferowanych w ramach instrumentów WPR. W tej ostatniej grupie najszerzej rozpowszechnione były szkolenia związane z zasadami ubiegania się o dopłaty bezpośrednio powiązane z udzielaniem praktycznej pomocy w wypełnianiu wymaganych wniosków. Szkolenia z zakresu przedsiębiorczości, czyli zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej (w tym również agroturystycznej), stanowiły mniej niż 10% wszystkich odnotowanych. Tak mały odsetek przeprowadzonych spotkań przy dużym zapotrzebowaniu na nie wskazuje na potrzebę dostosowania oferty szkoleniowej w gminie do różnorodnych problemów, z jakimi borykają się mieszkańcy wsi, coraz częściej szeroko przekraczających zagadnienia związane bezpośrednio z produkcją rolniczą. W ponad 80% badanych wsi odnotowano potrzebę uzupełnienia wiedzy na tematy związane z prowadzeniem działalności pozarolniczej (rys. 2).

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W POLITYCE PAŃSTWA

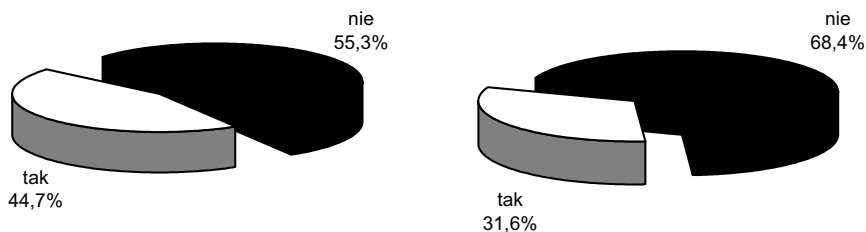
Po wejściu do Unii Europejskiej Polska zyskała nowe instrumenty oddziaływania na rozwój przedsiębiorczości wiejskiej, które są współfinansowane z budżetu Wspólnoty. W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004–2006” na rozwój działalności pozarolniczej dostępnych było ponad 344 mln zł dzięki działaniu 2.4. „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów”. Wspierane są projekty związane z realizacją inwestycji służących podjęciu przez rolników i domowników, a także osoby prawne dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa, wykorzystującej istniejące zasoby gospodarstwa rolnego i regionu oraz uwzględniającej potrzeby rynku. W ramach działania wspierane są projekty w zakresie rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej, usług dla rolnictwa i na rzecz mieszkańców obszarów wiejskich, rzemiosła i rękodzielnictwa, prowadzenia na małą skalę przetwórstwa i sprzedaży produktów rolnych oraz wytwarzania materiałów energetycznych z biomasy.

Do końca października 2006 roku w całym kraju złożono 7166 wniosków, na łączną kwotę 523 682 666 zł, co stanowiło ponad 123% środków publicznych, przeznaczonych na realizację pomocy w zakresie tego działania. Z kolei do 31 października 2006 roku w ramach tego działania w całym kraju zawarto 3982 umowy o dofinansowanie projektów na łączną kwotę 287 806 756 zł, co stanowi ponad 67,7% limitu środków publicznych dla działania 2.4. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa zrealizowała płatności na rzecz beneficjentów działania na łączną kwotę 105 685 835 zł, stanowiącą 24,9% alokacji środków publicznych dla działania [SPOTkania... 2007].

Obok działania 2.4. SPO „Restrukturyzacja...” mającego na celu wspieranie podejmowania dodatkowej, uzupełniającej działalności powiązanej z działalnością rolniczą, w ramach działań 2.5. „Promocja przedsiębiorczości” oraz 3.4. „Mikroprzedsiębiorstwa” Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR) znalazło się

wsparcie podejmowania nowej działalności gospodarczej, m.in. przez osoby rezygnujące z prowadzenia gospodarstwa i pracy w rolnictwie.

Niski poziom informacji o Unii Europejskiej oraz o nowych instrumentach polityki strukturalnej wspierających przedsiębiorczość powoduje, że mieszkańcy wsi wciąż z ostrożnością wypowiadają się na temat obecnych i przyszłych możliwości pozyskiwania środków na zakładanie i rozwój pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich. W opinii 45% sołtysów badanych wsi, po akcesji Polski do UE wzrósł potencjał rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej. Jednakże pozytywną opinię na temat możliwości rozposzechnienia nierolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w przyszłych latach wyrazili przedstawiciele jedynie 33% wsi (rys. 3).

Czy po wstąpieniu Polski do UE wzrosły możliwości rozwoju nierolniczej działalności gospodarczej na terenach wiejskich?

Czy w przyszłości pojawiają się możliwości rozwoju nierolniczej działalności gospodarczej na wsi dzięki naszemu członkostwu w Unii?

Rys. 3. Możliwości rozwoju przedsiębiorczości po akcesji do UE w opinii mieszkańców wsi
Fig. 3. Opinion of rural inhabitants about the development of entrepreneurship opportunities after accession to the EU

Źródło: Wyniki badań ZPSiR IERiGŻ-PIB 2006.

Source: ZPSiR IERiGŻ-PIB 2006 survey, own elaboration.

PODSUMOWANIE

Badania wykazały, że innowacyjność (niepowtarzalność) w tworzeniu pozarolniczej działalności to jeden z istotnych czynników osiągnięcia biznesowego sukcesu. Mniejszą szansę powodzenia mają podmioty powielające profil działania już istniejących firm. Innym warunkiem rozwoju przedsiębiorczości jest podnoszenie wiedzy (kwalifikacji) osób prowadzących działalność gospodarczą. Służą temu przede wszystkim: kursy, szkolenia, warsztaty i inne podobne formy edukacji. W gospodarce wolnorynkowej to głównie wiedza decyduje o sukcesie zawodowym, dlatego też wykształcenie i ciągłe doskonalenie kwalifikacji ma istotny wpływ na rozwój i liczbę prywatnych podmiotów gospodarczych.

Z czynników pośrednio oddziałujących na aktywizację obszarów wiejskich najważniejszymi są działania informacyjno-szkoleniowe prowadzone przez urzędy gmin oraz inne instytucje lokalne, a także organizacje pozarządowe. Niezwykle istotna jest również działalność inwestycyjna samorządów lokalnych, szczególnie mająca na celu poprawę stanu infrastruktury społeczno-technicznej (dotyczy to zwłaszcza wiejskich dróg). Potwierdzają to wyniki badań opinii mieszkańców, wśród których dominuje przekonanie,

że największy wpływ na lokalny rozwój gospodarczy ma działalność urzędów gmin i to na nich powinien spocząć ciężar zarówno decyzyjny, jak i finansowy w aktywizowaniu lokalnej przedsiębiorczości. Wymagałoby to rozszerzenia kompetencji oraz zwiększenia środków finansowych na działalność lokalnych jednostek administracji publicznej.

Społeczny odbiór działań w ramach programów strukturalnych współfinansowanych z Unii Europejskiej jest pozytywny, jednakże pomoc oferowana w ich ramach jest traktowana jako niedostępna dla przeciętnego obywatela z powodu skomplikowanych procedur oraz wymogów spełnienia określonych kryteriów, przede wszystkim wstępnego zaangażowania własnych funduszy. Jak dotychczas, środki na uruchomienie nowej działalności pochodzą głównie z zasobów własnych (oszczędności) osób pragnących podjąć pracę na własny rachunek i ich rodzin, pożyczek prywatnych, a w mniejszym stopniu z kredytów bankowych i środków pomocowych. Brak zasobów finansowych jest postrzegany jako największa bariera rozwoju przedsiębiorczości na wsi.

Do największych zagrożeń rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej można zaliczyć przede wszystkim skomplikowane procedury biurokratyczne związane z podejmowaniem działalności gospodarczej, nadmierny fiskalizm państwa wobec przedsiębiorców oraz trudności w pozyskiwaniu zewnętrznych środków na rozpoczęcie i rozwój własnej firmy.

Należy oczekiwać, że w ramach nowego okresu programowania polityki strukturalnej (2007–2013) sytuacja ta ulegnie poprawie, gdyż oprócz środków z budżetu UE i budżetu krajowego przeznaczonych bezpośrednio na wspieranie nierolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich są również fundusze na wsparcie rozwoju infrastruktury, która aktywizuje gospodarkę lokalną, tworząc coraz lepsze możliwości rozwoju przedsiębiorczości.

PIŚMIENNICTWO

- Buks J., Chmieliński P., Otłowska A., *Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich – stan i perspektywy rozwoju*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2006.
- Drucker P.F., *Innowacje i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWE, Warszawa 1992.
- Karwat-Woźniak B., Chmieliński P., *Praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2006.
- Ministerstwo Rozwoju Wsi i Rolnictwa, „SPOtkania tygodniowe”, Nr 5/2007.

SELECTED CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF NON-AGRICULTURAL ECONOMIC ACTIVITIES IN RURAL AREAS

Abstract. The evolution of rural entrepreneurship is intrinsic to multifunctional rural development, a way for the Polish countryside to become a more attractive place to live and work. The study was primarily aimed at determining the scale of non-agricultural economic activities in rural areas and identifying factors affecting rural entrepreneurship, particularly after Poland's accession to the European Union. The findings from the survey carried out by Institute of Agricultural Economics and Food Economy allowed to analyse the main trends in non-agricultural activities in rural areas. Nearly half of firms operating in rural areas were engaged in trade. This kind of activity does not involve special risk and it does

not depend on level of education of owner which contributed to its popularity. Only one tenth of firms were represented by manufacturing companies as setting up this kind of entity demands involvement of special financial means and also professional knowledge of its owner. The key role in supporting of rural entrepreneurship play local governments and their activities in the field of investment and education.

Key words: non-agricultural economic activity, rural development, Poland

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 14.03.2007